

הַכְּנִיסִינִי תַּחַת כְּנָפֶיךָ

הַכְּנִיסִינִי תַּחַת כְּנָפֶיךָ,
וְהִי לִי אִם וְאַחֲוֹת,
וְהִי חִיקֶיךָ מְקַלֵּט רֹאשִׁי,
קַן-תְּפִלוֹתֵי הַנִּדְחוֹת.

וּבָעֵת רַחֲמִים, בֵּין-הַשְּׁמָשׁוֹת,
שְׁחִי וְאַגֵּל לָךְ סוּד יְסוּרֵי:
אוֹמְרִים, יֵשׁ בְּעוֹלָם נְעוּרִים –
הֵיכָן נְעוּרֵי?

וְעוֹד רַו אֶחָד לָךְ אֶתְנוּדָה:
נִפְשִׁי נִשְׁרָפָה בְּלִהְבָּה;
אוֹמְרִים, אֶהְבָּה יֵשׁ בְּעוֹלָם –
מֵה-זֹאת אֶהְבָּה?

הַכּוֹכָבִים רִמּוּ אוֹתִי,
הָיָה חֲלוּם – אָךְ גַּם הוּא עָבַר;
עֲתָה אֵין לִי כָלוּם בְּעוֹלָם –
אֵין לִי דָבָר.

הַכְּנִיסִינִי תַּחַת כְּנָפֶיךָ,
וְהִי לִי אִם וְאַחֲוֹת,
וְהִי חִיקֶיךָ מְקַלֵּט רֹאשִׁי,
קַן-תְּפִלוֹתֵי הַנִּדְחוֹת.

* חִיקֶיךָ – הַרְוּחַ בֵּין הַחֲזָה לַזְרוּעוֹת; בִּתְנוּדָה; בְּקֶרֶב
* קַן – נִגְזַר מִקִּנְקֵן: כֵּד, כְּלִי לְקַבּוֹל לְנוּזָלִים. * קַן – כֵּד גָּדוֹל
* בֵּין-הַשְּׁמָשׁוֹת – בֵּין הָעֶרְבִיִּים, בֵּין שְׁקִיעַת הַשֶּׁמֶשׁ לַלְבָנָה
* שְׁחִי – הַתְּכּוֹפֶפִי. * אֶגֶל – אֵגְלָה, אַחְשׁוּף
* רַו – סוּד

"הכניסיני תחת כנפך"

יש כאן תמונה מטאפורית, הנרמזת, ולא נאמרת במפורש, מתוארת תמונה שבה יושבת האישה כציפור בקינה, כאשר כנפיה סוככות, מגנות על גוזלה הרך, הנתון בחיקה. המטאפורה מחזקת את תחושת חוסר האונים, התלות, ההזדקקות לחום וחסות אמהית, רצון לשוב לתקופת הילדות, לאהבת אם ללא חשבון. אהבה ללא כל יסוד אירוטי. בקשת הדובר להכנס מתחת לכנפיה, מלמדת על בקשת חסות, הגנה.

"והיי לי אם ואחות" הדובר מבקש שתתייחס אליו כאם ואחות, - לא אהובה. מבקש הדובר מהנמענת להיות לו על תקן של אם ושל אחות. הוא אינו מבקש למצוא בחיקה את האהבה הארוטית, הגשמית (הפיזית), אלא הוא מבקש למצוא את האהבה האפלטונית, האהבה שאינה תלויה בדבר.

"ויהי חיקך מקלט ראשי"

הדובר מבקש להניח את ראשו בחיקה - אסוציאציה לאם ולתינוק. הוא זקוק להגנה ולאוזן קשבת. המילה חיק היא מילה בעלת משמעות מינית ("אשת חיקי"), אך כאן החיק אינו מיני, להיפך, "ויהי חיקך מקלט ראשי". הדובר רוצה להניח את ראשו בחיקה של האהובה, אך בהמשך הוא מסביר, שהוא זקוק לחיקה כמקלט לתפילות הנידחות.

הדובר זקוק לחיקה כמקום מפלט, זקוק לאוזן קשבת, למי שתקשיב לו באהבה ותיתן לראשו מקלט, הגנה, חמימות. הוא זקוק לאשה תומכת, מבינה, שתהווה מקלט נפשי עבורו, אוזן קשבת לתפילותיו.

"קן תפילותי הנידחות"

הוא זקוק לחיקה כמפלט לתפילותיו הנידחות. "תפילות נידחות" - על פי מילון אבן שושן המילה "נידח" פירושה מגורש, מוגלה, תועה, אובד, מרוחק, מבודד, ולכן מבקש שתאסוף את תפילותיו הנידחות אל חיקה.

הדובר מזכיר תפילות שנדחו, התפלל בעבר לשמיים, ותפילותו נדחתה. התפילות, שאין להן מקלט, מחפשות עכשיו קן חדש, מחפשות מקום כזה בחיקה. הדובר מבקש למצוא שלווה ונוחם אצל אהובתו. בעייתו של הדובר מתגלה בבקשותיו: תפילותיו לא התקבלו, הוא חש מגורש, אובד, תועה, בודד, והוא פונה אליה בתקווה שתקבלו.

סיכום הבית הראשון

בבית הראשון ישנה פנייה של הדובר השירי אל אישה ("הכניסיני..."). יש כאן בקשה למשפחה גרעינית ("והיי לי אם ואחות") וכמו כן הדובר מבקש מהאישה להיות לו לאהובה. בשורה הראשונה בבית יש בקשה "הכניסיני תחת כנפך" במונח "כנף" אנו נרמזים למספר דברים: בנוסף לפנייה לאישה, יש בבית זה גם פנייה של אדם לאלוהיו, בתפילה כי כנפיים יש למלאכים. לכן, האכזבה כאן טמונה בעצם המשאלה שהרי אף יישות אנושית לא יכולה למלא את הפנייה של הדובר השירי, כיוון שאף אדם לא יכול להיות לאם ולאחות גם יחד.

בית ב'

"ובעת רחמים בין השמשות" –

"בעת הרחמים בין השמשות" – שעת ערביים – הזמן שבין ראשית שקיעת השמש ובין הופעת כוכבי הלילה. זוהי שעה שמעוררת רגשות, אור וחושך משמשים בערבוביה. זוהי שעה המתאימה לווידוי. - **זמן הווידוי**. שעת הדמדומים, היא שעה של טשטוש גבולות, ספק לילה ספק יום. על פי הקבלה זוהי שעת הרחמים. הדובר בוחר בשעה זו כמתאימה לווידוי, מכיוון שבשעה זו ישנה תקווה שהתפילה שלו תתקבל, והאהובה תאסוף את כל תפילותיו הנידחות.

הצירוף "ובעת רחמים בין השמשות" – יסודו בהשקפה קבלית, שעה מיוחדת זו, בין הערביים, בין השמשות. לפי המסורת, זוהי שעה מופלאה, שעת חסד שאין בה כעס, אלא רצון, שעה שבה מתקבלות התפילות על ידי האלוהים. וכן גם אדם המתודה על סודות ייסוריו עושה זאת על סף מותו. מבקש שוידויו יגיע לשמים בשעת החסד של בין-ערביים.

"שחי ואגל לך סוד ייסורי"

הדובר מבקש מהדמות הנשית להתכופף ("שחי") אליו, כדי שיוכל ללחוש לה את הסודות המייסרים והמעיקים על ליבו.

"אומרים יש בעולם נעורים"

הוא מגלה לה כי אינו יודע היכן נעוריו.

בית זה מתייחס הדובר למשאלה של המשפחה (נעורים = ילדות, משפחה). הדובר השירי אומר שלא היו לא נעורים – לא הייתה לו ילדות. יש כאן אמת ביוגרפית – ביאליק התייתם בגיל צעיר מאביו ואימו שלחה אותו לגדול אצל סבו. הוא זקן מילדותו.

בית ג'

יעוד רז אַחַד לְךָ אֶתְוֹדָה:

הדובר ממשיך להתוודות בפניה של הנמענת ועוד סוד אחד רוצה אני לומר לך. עוד וידוי אחד יש לי להתוודות בפניך.

"נפשי נשרפה בלהבה"

נפשו נשרפת באש של עצמה, משום שלא ידעה אהבה. (אין כאן תיאור של "אהבה בוערת"). הדובר מתאר מצב של תשוקה לאהבה, הוא מרגיש שהחמיץ את האהבה, לא ידע מה זו אהבה אמיתית. הבית השלישי מתייחס לאהבה במטפורה הידועה - האהבה כאש בוערת. מצד אחד, אש גורמת סבל והיא מחסלת אך מצד שני היא מחממת ומאירה. בבית זה אנו מוצאים חרוז פנימי - **אהבה / להבה**. נפשו אולי נשרפה בלהבת האהבה. דווקא משום שאולי לא חווה את חווית האהבה, נפשו נשרפה בלהבת הכמיהה והציפייה למימושה (בוער מתשוקה). להבת הנפש לא זכתה באהבה, ולכן מבחינתו נותרה השאלה "מה זאת אהבה?".

סיכום בית ב' ו- ג'

הדובר מציין את האכזבות הגדולות של חייו, הוא מרגיש שחייו חלפו מבלי שזכה לחוות חוויה של **נעורים ואהבה**. הוא מבכה את אובדן הנעורים, הוא מרגיש שחייו חלפו מבלי שזכה לטעום את טעמים של הנעורים והאהבה, למרות שהוא יודע על קיומם מפי השמועה: **"אומרים..."**

בית ד'

"הכוכבים רימו אותי..."

הדובר מיואש, מדוכא, ומאשים: **"הכוכבים רימו אותי"**. הכוכבים הינם מוטיב חוזר בשירת ביאליק. הכוכבים אמורים להנחות אותו להראות לו את הדרך הנכונה. כשכוכב נופל מבקשים משאלה, וכאן **"הכוכבים רימו אותי"** - אני האמנתי אבל הוליכו אותי שולל, כלומר הדובר רומה.

"היה חלום – אך גם הוא עבר"

התקווה מבחינתו שייכת לעבר: **"היה חלום"** - לא נותר לו עוד דבר. נוצר פער גדול בין הרצוי למצוי. בנוסף, הכוכבים הם סמל למזל לגורל, הכוכבים מסמלים חלומות, שאיפות, תקוות, אידיאלים רחוקים, וכן סמל לאהבה שאדם שואף להגיע אליהם. הדובר חש שהכוכבים אכזבו אותו, רימו אותו. התקוות, החלומות שהיו לו אינם. הם שייכים לעבר. בהווה הוא חש תחושת ריקנות – **"עתה אין לי כלום בעולם, אין לי דבר"**. בביוגרפיה שלו ביאליק היה בן הישיבה שעזב את עולם בית המדרש, עולם הדת, פנה להשכלה. מעולמו הישן, עולם של תפילה, של אלוהים, לא נותר דבר, לא נותרה תקווה. ולכן, הוא זקוק לתמיכה של אהובתו, לחום להגנה שיש בכוחה להעניק לו.

"עתה אין כלום בעולם..."

הכוכבים רימו אותו - הוא מסכם ואומר שאין לו דבר: אין לו נעורים, אהבה, חלומות - כאן אין שאלה - יש כאן מסקנה וסיכום, בניגוד לבתים 2-3.

בבית ה'

ולאחר שהתוודה על היעדר הנעורים, האהבה, התקווה, חוזר הדובר על הבית הראשון:

"הכניסיני תחת כנפך..." - החזרה מבהירה, שלאחר כל האכזבות, הוא חוזר ומבקש ממנה **"הכניסיני..."**

השאלות **"היכן נעורי?"**, **"מה זאת אהבה?"**, הן שאלות רטוריות, שמשתמעת מהן הקביעה כי אין לדובר נעורים, ואין לו אהבה. פירוש זה מתחזק בבית ד', שבו הדובר מצהיר כי אין לו דבר. הנעורים מקבילים לאהבה ומהווים חלום בעיניו של הדובר, חלום שגם אותו לא הצליח לממש. כתוצאה מכך הוא פונה שוב בבית האחרון אל הנמענת ומבקש להתכנס תחת כנפה. אותה ישות נשית היא נקודת האחיזה האחרונה שלו בעולם מלא אכזבות. הבית החמישי סוגר את המעגל - התבנית ברורה. ההתכנסות תחת הכנף גם הפעם משמעותה חוסר ברירה, מוות רוחני, מבחינתו של הדובר - פסימיות.

אמצעים אומנותיים בשיר ותרומתם למשמעות הנובעת מהשיר:

1. שיר מסגרת במבנה מעגלי - בתים א' וה' חוזרים על עצמם וסוגרים את השיר בצורה מעגלית. הדובר בשיר פונה אל דמות נשית ומתוודה בפניה וידוי אינטימי. הדובר פונה אליה ומבקש בקשת חסות - "הכניסיני תחת כנפך". הבית הראשון והבית האחרון מהווים מסגרת לשלושה הבתים (ב',ג',ד'). מובן, שהבית האחרון מקבל משמעות נוספת ומועצמת בעקבות הבתים הקודמים.

יש חשיבות למסגרת משום שהבית הראשון פונה לנמענת ללא הסבר, פנייה המעוררת שאלה, מדוע הוא מבקש אהבת אם ולא אהבה ארוטית? קריאת הבית האחרון מבהירה, שלאחר כל האכזבות הוא מבקש את ההבנה, המחסה והרחמים. שלושת הבתים, הנתונים במסגרת, מבהירים את אכזבותיו בהדרגה, החל מאובדן הנעורים, עבור לאובדן האהבה, ולבסוף אובדן התקווה, החלום ומשמעות החיים - ייאוש.

2. וידוי מדורג - שלושת הבתים שבתוך המסגרת מהווים תהליך של וידוי מדורג: אבדן הנעורים, אבדן האהבה, ובסופו של דבר אכזבה, תחושת ריקנות. תחושה זו מודגשת על ידי חזרה על המילה "אין" - "אין לי כלום בעולם" - אין לי דבר". הפנייה הינה ישירה לנמענת: "שחי ואגל לך סוד יסורי...". "ועוד רז אחד לך אתוודה..." פנייה ישירה זו הופכת את השיר לוידוי ובאופן הדרגתי - מודגשים האכזבה, ההתפכחות, הכאב בעקבות העלמות הנעורים והעלמות החלום.

3. שאלות רטוריות - "היכן נעורי?", "מה זאת אהבה?" הבתים ב',ג',ד' מסתיימים בשורות קצרות - שתי שאלות וסיכום. שאלות אלה מובלטות - שאלות רטוריות, שאין עליהן תשובה - הן באות להביע את מלוא האיוש של הדובר.

4. מטאפורות -

- א. ציפור, כנף, גוזל - מטפורה לבקשת מגן וחסות.
- ב. "נפשי נשרפה בלהבה" - מטפורה לתשוקות שחוה הדובר, תשוקות נטולות אהבת אמת.

5. האנשה - "הכוכבים רימו אותי". תחושת אכזבה של הדובר. מרגיש מרומה, החלומות לא התגשמו בהתאם לציפיות

6. חזרה - החזרה על התבנית התחבירית - "יש בעולם"/"יש בעולם"/"אין לי"/"אין לי" - מראה כי שום דבר ממה שאמור להיות בעולם, לפי הדעה הרווחת, אין בחייו של הדובר. זהו מצב של ציפייה וקריסתה.